

Omvärldsanalys 1
April 2011

1. Inledning

Föreliggande omvärldsrapport tar sin utgångspunkt i de händelser i omvärlden som kan tänkas påverka Kronofogden under de närmast kommande åren. När det gäller konsekvenserna för Kronofogdens del är dessa inte alldeles enkla att beskriva. Myndighetens bevakningsområde täcker nämligen ganska komplexa skeenden i omvärlden, om vilka det i sig finns många delade meningar.

Den senaste tidens händelser i världen, närmast i tiden demokratirevolterna i Nordafrika och den förödande naturkatastrofen i Japan, visar hur snabbt förutsättningarna kan ändras. Omfattningen av den senare händelsen går än så länge inte att överblicka analysmässigt, och vilken betydelse den får för världsekonomin – och därmed även Sverige – återstår att se. Läsare bör ha i åtanke att kommande konsekvenser av dessa händelser kan påverka delar av vår analys.

I de senaste omvärldsrapporterna har fokus legat på hushållens och företagens ekonomiska villkor kopplat till en konjunkturanalys. Denna rapport utgör här inget undantag. Vad bolånen och utvecklingen av boräntorna kan få för konsekvenser för Kronofogden diskuteras i ett särskilt kapitel. I den föregående rapporten påbörjades redovisningen av ett pågående fördjupningsarbete med gäldenärsstatistiken. Med hjälp av externa data från Sveriges 290 kommuner försöker vi ge en närmare bild av vad som påverkar gäldenärsutvecklingen i samhället. Denna gång beskriver vi några indikatorer som finns i kommuner med låg respektive hög andel gäldenärer utifrån åldersklass och könstillhörighet. Men intressanta tendenser finns i gäldenärsstatistiken som helhet.

Underlaget till analysen kommer bland annat från händelser som rapporterats in till myndighetens omvärldsportal, Perspective. Därutöver har analysgruppen hämtat information från olika officiella statistikkällor, myndighetsrapporter samt Kronofogdens egen verksamhetsstatistik.

Analysgruppen som tagit fram rapporten består av Ante Krizmanic, verkställighetsprocessen, Axel Eklund, förebyggande verksamhet, Bertil Pettersson, verkställighetsprocessen, Lena M Jansson, tillsynsprocessen, samt Robert Olsson (sammankallande), förebyggande verksamhet.

Det är vår förhoppning att denna rapport blir ett viktigt tillskott till myndighetens strategiska överväganden och till processernas prognosverksamhet.

12 april 2011

Michael Necke

2. Konjunkturläget

I myndighetens förra omvärldsanalys konstaterades att konjunkturen inte har någon entydig koppling till antalet gäldenärer hos Kronofogden. Den makroekonomiska utvecklingen är ett komplext pussel som hela tiden omformas med nya pusselbitar i form av nya, yttre händelser. Exempel på detta har vi sett tydligt hittills i år med revolutionerna i Nordafrika, Kinas ekonomiska utveckling, och nu senast tsunamin utanför Japans kust. Konjunkturen är dock alltjämt en värdemätare av hur tillståndet i ekonomin är, och perioder av upp- eller nedgång påverkar i slutänden hushållens och företagens ekonomiska villkor.

2.1 Den internationella ekonomiska utvecklingen

Den ekonomiska utvecklingen internationellt fortsätter stadigt att förbättras. Återhämtningen är stark och går framåt, men det är en skör process som kan ta tid. Osäkerheten visas inte minst av de stora händelserna i världen under våren 2011. Vi har sett upproren i Nordafrika och naturkatastrofen i Japan, som med förödande kraft slagit ut infrastruktur och fabriker i landet. Vidare har USA och vissa EU-länder ekonomiska problem, liksom Kina där vissa analytiker menar att den stora utlåningsökningen innebär att risken för en bankkras är stor.¹

Ett resultat av händelserna är t.ex. att oljepriset väntas öka, och med höga oljepriser påverkas så småningom företagens investeringsvilja och hushållens konsumtionskraft.² Detta kan också påverka återhämtningen negativt, och leda till att den avstannar på vissa ställen. Givet att händelserna i omvärlden inte blir utdragna eller förvärras, talar det mesta ändå för att den internationella ekonomin är på väg upp och att en världsomfattande nedgång liknande den vi såg under åren 2008 -2009 inte är att vänta.

2.2 Konjunkturen i Sverige

Kronofogdens verksamhet kommer förr eller senare att påverkas av internationella händelser, eftersom svensk ekonomi är så sammanflätad med omvärldens. Händelsekedjan är dock mycket lång och de ekonomiska konsekvenserna är svårbedömda på såväl makro- som mikronivå. En isolerad händelse kan ha negativ men begränsad effekt, medan flera olika händelser tillsammans kan ha större effekt på den svenska ekonomin. Det kan alltså innebära att de ekonomiska prognoserna behöver revideras.

Faktorer som påverkar konjunkturen är arbetslöshetsnivån, tillväxten och inflationen. Svensk ekonomi går bra för närvarande och tiderna är ljusa för näringslivet i Sverige.³ Den svenska ekonomin växer på det hela taget rekordsnabbt – BNP ökade med 7,3 procent under fjärde kvartalet 2010 jämfört med samma period 2009.

Också utvecklingen på arbetsmarknaden är positiv, med allt fler sysselsatta och med fler nya jobb.⁴ Samtidigt ökar inflationstakten stadigt. Detta innebär sannolikt att Riksbanken kommer att fortsätta höja räntan, vilket kommer att påverka de ekonomiska ramarna för hushållen har att röra sig inom.

---

¹ E24. webb ”Risk för kinesisk bankkollaps 2013”, 2011-03-08

² Dagens Industri ”Oljepriset bromsar tillväxten” 2011-03-03

³ Konjunkturinstitutet, Konjunkturbarometern *Februari 2011*

⁴ Arbetsförmedlingen, ”Brist på arbetskraft – ett ökande problem”, 2011-01-27

Enligt Konjunkturinstitutets så kallade Barometerindikator, som sammanfattar företagens och hushållens syn på ekonomin, stiger värdena - från 102,5 i januari 2010 till 112,7 i mars år 2011. Ekonomin är i dagsläget alltså mycket starkare än normalt. Marsvärdet är drygt en enhet lägre jämfört med toppnoteringen i februari 2011. Trots nedgången ligger indikatorn klart över det historiska genomsnittet och allt tyder på en fortsatt stark tillväxt i svensk ekonomi.⁵

Vidare anser 49 procent av befolkningen att ekonomin är bättre idag än den var för ett år sedan och 45 procent tror att det ekonomiska läget kommer förbättras det närmaste året. Av hushållen tror 52 procent att arbetslösheten kommer minska vilket är en historisk siffra.⁶

---

⁵ Konjunkturinstitutet, *Konjunkturbarometern Mars 2011*

⁶ Konjunkturinstitutet, *Konjunkturbarometern Januari 2011*

3. Företagens och hushållens ekonomiska villkor

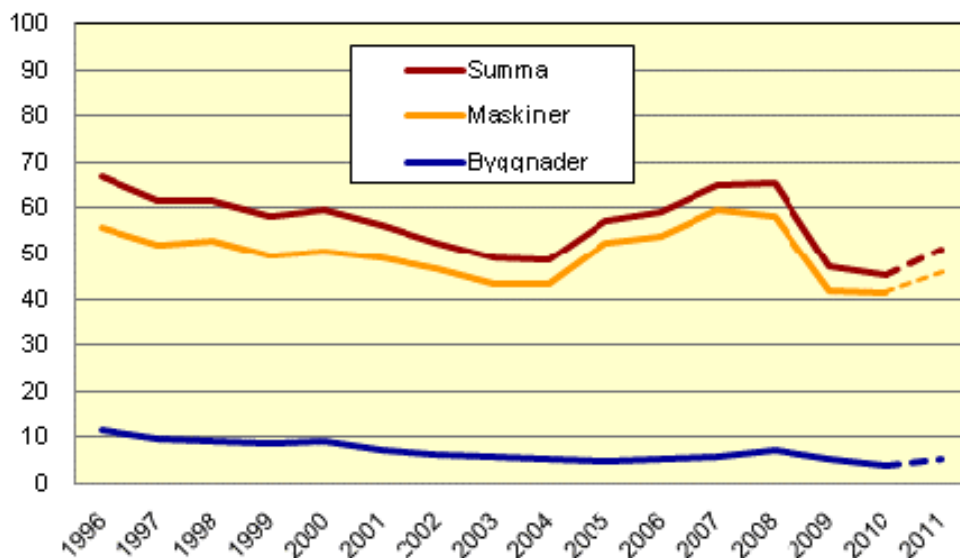
3.1 Företagens ekonomi

Statistik från Bolagsverket visar att trenden med ett ökat antal nya företag håller i sig. Enligt verket har antalet nya företagsregistreringar ökat med 28,6 procent sedan mars förra året.⁷ Hur många av dessa som är näringsdrivande är svårt att säga. Antalet konkurser minskade något under år 2010 – för innevarande år förväntas ingen större förändring vad gäller antalet nya konkurser. Lönsamheten för de svenska storföretagen var bättre i fjol än före finanskrisen. Sammantaget ser företagarna ljusst på framtiden, samtidigt som den senaste tidens händelser i omvärlden kan komma att påverka näringslivets villkor negativt.

3.1.1 Företagens investeringar och finansiering

Industrin planerar att investera 58,3 miljarder kr i Sverige i år vilket innebär en ökning på knappt 13 procent jämfört med föregående år. Eftersom prognosen i oktober 2010 låg på en ökning om 10 procent, görs bedömningen att de senaste årens nedgång i investeringar kommer att vända under innevarande år. De tunga industribranscherna, såsom massa-, pappers- och gruvindustri väntas öka investeringarna med drygt 30 procent jämfört med år 2010 och stål- och metall samt industri för metallvaror förväntas öka omkring 25 procent.

Diagram 1. Industrins investeringar 1996-2010, prognos 2011. Miljarder kronor

Källa: SCB

Såväl ordergång som leveranser från industrin är på väg uppåt. Januari 2011 var något svagare än december 2010, men tremånadersperioden december - februari såg en uppgång för ordergång på 3,5 procent och en lika stor ökning av leveranserna. Och enligt SCB:s statistik är det exportindustrin som ökar mest i båda avseendena.⁸

När det gäller lönsamheten har den återhämtat sig rejält under det gångna året, åtminstone för storföretagen. Deras lönsamhet är nu bättre än på länge, och klart bättre än den var strax före

⁷ Svenska Dagbladet. webb. "Nyföretagandet fortsätter uppåt", 2011-04-01

⁸ Statistiska centralbyrån. Pressmeddelande "Stark ökning av investeringarna väntas i industrin". 2011-03-08

finanskrisen.⁹ Även småföretagen tror på förbättrad lönsamhet under innevarande år och framöver, visar en ny undersökning från Företagarförbundet. Intressant i detta sammanhang är att tilltron till en ökad lönsamhet i framtiden verkar stiga med antalet anställda i företaget.¹⁰

Handelns utredningsinstitut (HUI) prognos för detaljhandelns tillväxt under innevarande år ligger på 3,5 procent, mätt i löpande priser. Under kommande år väntas detaljhandelns försäljning öka med 3 procent. Ränthöjningar innebär en risk för handeln, men HUI tror att det snarare blir sparandet än konsumtionen som minskar.¹¹

I föregående års rapporter har vi pekat på att företag har haft svårt att finna finansiering, men detta tycks inte längre vara något problem. Inte heller i media eller från företagarorganisationerna klagas det längre över problem att få krediter. Utlåningen till företag ökar enligt SCB:s finansmarknadsstatistik för februari 2011, även om ökningen inte är särskilt kraftig, knappt 2 procent för januari och februari, men jämfört med för ett år sedan är det en märkbar ökning.¹²

Tabell 1. Ränta och tillväxt, utlåning till hushåll och icke-finansiella företag

Period	Ränta, hushållens nya låneavtal	Tillväxttakt, utlåning till hushåll	Ränta icke-finansiella företags nya låneavtal	Tillväxttakt, utlåning till icke-finansiella företag
Feb. 2010	2,03%	9,30%	1,68%	-5,70%
Jan. 2011	3,61%	7,70%	3,14%	1,80%
Feb. 2011	3,77%	7,50%	3,20%	1,90%

Källa: SCB.

En långsiktig trend som möjligen förvärras på några års sikt är att priserna på energi fortsätter att stiga. Trenden har under många år varit att elpriserna stiger, oavsett typ av avtal.¹³ Allt fler frågetecken kring kärnkraftens framtid efter kärnkraftverksolyckan i Japan talar också för att kostnaderna för el kommer att fortsätta uppåt.¹⁴ Sedan början av år 2009 har oljepriset stigit stadigt och den senaste tidens oroligheter i bland annat Libyen har eldat på priset ytterligare. Libyen är ändå en ganska liten producent (cirka 2 procent av världsproduktionen) – den stora faran är om oroligheterna sprider sig vidare till mer betydande oljeproducerande länder, som exempelvis Iran.¹⁵

3.1.2 Företagens rekryteringsbehov

Enligt Swedbanks Inköpschefsindex, där index över 50 motsvarar ökning och under 50 innebär minskning, vände index för sysselsättningen upp igen i februari (60,9). De senaste siffrorna från Swedbank visar dock att sysselsättningen minskat något till 58,3 i mars. Efterfrågan på arbetskraft inom industrin är dock generellt stigande och företagen behöver anställa för att nå produktionsmålen.¹⁶ Eftersom arbetslösheten är hög kan sysselsättningen öka utan överhettning på arbetsmarknaden.¹⁷ Under fjärde kvartalet förra året omsatte bemanningsbranschen mer än någonsin. Det är i första hand exportindustrin som driver utvecklingen.¹⁸ Även om generationsväxlingen på

⁹ Svenska Dagbladet, webb. "Extrem återhämtning för storföretag", 2011-03-20

¹⁰ Företagarförbundet, webb. Pressmeddelande: "Småföretagare tror på ökad lönsamhet" 2011-03-08

¹¹ Handels utredningsinstitut, webb. Pressmeddelande: "HUI:s konjunkturbedömning" 2011-03-10

¹² Statistiska centralbyrån, webb. *Finansmarknadsstatistik för feb 2011*

¹³ Elrådgivningsbyrån, webb. *Prisstatistik - Nät- och elkostnader i löpande priser*, Januari 2011

¹⁴ di.se, 2011-03-16, "Sverker Martin-Löf hoppas på svensk vattenkraft"

¹⁵ Expressen, webb. "Dags att börja köra snålt", 2011-03-10 samt E24, webb. "Chefekonomens största skräck Mellanöstern"

¹⁶ Swedbank, webb. *Inköpschefsindex för februari 2011, Inköpschefsindex mars 2011*

¹⁷ Konjunkturinstitutet, webb. *Konjunkturläget, december 2010*

¹⁸ DN, Bilaga DN *Ekonomi* 2010-02-15, s. 5

arbetsmarknaden pågår för fullt har företagen problem med att hitta kompetent arbetskraft inom flera branscher. Enligt Arbetsförmedlingens prognos kan denna brist hålla i sig de närmaste fem till tio åren.¹⁹ Bristen på arbetskraft kan få konsekvenser för företagarnas expansionsmöjligheter – det finns flera exempel på detta.²⁰ Andelen småföretag som angav arbetskraftsbrist som ett betydande expansionshinder ligger på omkring 20 procent, enligt organisationen Företagarna.²¹

3.1.3 Konkurer och företagsrekonstruktioner

Företagskonkurser minskade med 10 procent under 2010. Enligt UC har återhämtningen efter krisen gått fortare än förväntat. Trots att antalet aktiva företag är närmare dubbelt så stort som under fastighetskrisen är konkurserna långt färre än i början av 90-talet. De största konkursminskningarna stod detalj- och partihandel samt privata tjänsteföretag och transportsektorn för.²²

Under både januari och februari i år ökade dock antalet företagskonkurser, framför allt inom byggindustrin och detaljhandeln. Detta är exempel på branscher som kännetecknas av många företag, hög andel nystarter och många konkurser. Det är branscher där det är lätt att starta företag, och alla starter är inte så väl underbyggda.²³ Organisationen Företagarna menar att det är överoptimism och bristande planering hos företagen snarare än dåliga tider, som förklarar en fortsatt hög konkursnivå.²⁴ Antalet företagskonkurser fortsatte att öka i mars i år.²⁵

UC räknar med att antalet konkurser kan förbli på ungefär samma nivå som förra året, bland annat p.g.a. att företagsbeståndet i landet är så stort. Även Kronofogdens tillsynsprocess för konkurser (TSM) utgår i sin årsrapport för verksamhetsåret 2010 ifrån att antalet konkurser kommer att förbli på i stort sett samma nivå 2011 som året före.²⁶

Enligt uppgift från Skatteverket var det sammanlagt 6 906 företag som fick tillfälliga anstånd med inbetalning av skatter och arbetsgivaravgifter och av dessa hade omkring 900 försatts i konkurs fram t.o.m. mars i år. Under januari och februari syntes en liten ökning av konkurser beträffande dessa företag – anstånden var tidsbegränsade till den 17 januari 2011. Någon sådan ökning av antalet konkurser som vi befarat blev inte följden av anståndens upphörande. Skatteverket har deklarerat att verket inte avser att kräva ut företrädaransvar i dessa fall.²⁷

När det gäller företagsrekonstruktionerna gick dessa tillbaka något förra året och slutade på 184 stycken. Det är betydligt färre jämfört med året innan (270) men fler än som genomfördes under år 2008 (178).²⁸

3.1.4 Lagstiftning

Företagsrekonstruktion och skuldsanering

Delar av insolvensutredningens förslag *Ett samlat insolvensförfarande (SOU 2010:2)* som avser reglerna om företagsrekonstruktion har skickats ut på remiss. Syftet är att få fram underlag till en Ds

¹⁹ Arbetsförmedlingen, webb. *Rapport Var finns jobben? Bedömning 2011*

²⁰ Sundsvalls tidning, 2011-03-29, s. 11: "Företag har svårt att hitta rätt personal"

²¹ Företagarna webb. "Ökat antal konkurser trots bättre konjunktur". 2011-03-08

²² UC, webb. *Konkursstatistik, december 2010*

²³ UC, webb. *Konkursstatistik, februari 2011*

²⁴ Företagarna webb. "Ökat antal konkurser trots bättre konjunktur", 2011-03-08

²⁵ Svenska Dagbladet, webb. "Drygt 500 bolag gick omkull i mars" 2011-04-06

²⁶ Kronofogdemyndigheten, Rapport 2011: *Kronofogdens årsrapport för konkurstillsynen 2010*

²⁷ Skatteverket, skrivelse 2010-04-23, dnr 131 276085-10/111

²⁸ Sifferuppgifter från konferensen Insolvensrättsligt Forum, uppgiven källa creditsafe.se

(departementsserie) eller ett utkast till lagrådsremiss. Kronofogden avgav remissvar till den 21 februari i år. Av myndighetens yttrande framgår bland annat att man anser att Kronofogdens tillsynsprocess för konkurser bör få tillsyn även över rekonstruktörer i egenförvaltningsfallen.²⁹ Om detta blir verklighet kommer det att innebära en ökad arbetsbörda för konkurstillsynen.

Den 6 april beslutade riksdagen att genomföra de ändringar i skuldsaneringslagen som föreslagits tidigare och bl.a. innebär att möjligheten till skuldsanering för företagare ska utvidgas och att det inte ska vara avgörande att skulderna är gamla. De nya reglerna kommer att gälla från den 1 juli 2011. Riksdagen gav också regeringen i uppdrag att ta fram ett lagförslag så att fler svårt skuldsatta ska kunna få hjälp med skuldsanering. Man vill bl.a. att skuldsanering ska kunna bli aktuell om skulderna inte kan betalas inom ”de närmaste åren”, vilket föreslås innebära fem år. Regeringen ska också ta fram en strategi för hur överskuldsättning ska undvikas.³⁰

Regelverk för hantering av finansiella kriser

Erfarenheterna från krisen hösten 2008 ska utredas och tydliga och effektiva regelverk ska inrättas, för både enskilda finansiella institut i kris samt för övergripande kriser som hotar hela det finansiella systemet. Bland annat vill man ordna mekanismer som motverkar riskbeteenden i finansinstitut och kan minimera statens långsiktiga kostnader i samband med en finansiell kris. Finansinstitutet ska själva få ta större del av eventuella kostnader genom inbetalningar till stabilitetsfonden.³¹

3.1.5 Konsekvenser

Kan den ekonomiska uppgången i Sverige förväntas föra med sig ett minskat inflöde av nya gäldenärer samt dito ärenden avseende företagare framöver? Tittar vi på gäldenärsstatistiken avseende företag och privatpersoner som driver näringsverksamhet, visar den en förhållandevis blygsam ökning mellan åren 2009 och 2010. Kategorin pågående gäldenärer (juridiska personer) ökade från 61 915 till 61 975. För fysiska personer som även bedriver näringsverksamhet är motsvarande siffror 14 263 för år 2008 med ökning till 18 047 gäldenärer för år 2009 respektive 18 961 för år 2010. När det gäller inflödet till den summariska processen finns det dock tecken på att antalet betalningsförelägganden nu åter minskar avseende juridiska personer. År 2008 tog Kronofogden emot 107 945 ansökningar mot juridiska personer. Året efter hade dessa ökat till 132 874. Statistiken för år 2010 visar ett inflöde med 123 598 betalningsförelägganden, minskning med 7 procent i förhållande till året innan.

Frånsett de indikationer som tyder på en gynnsam ekonomisk utveckling, finns det fortfarande problem som företagen tampas med, exempelvis höga driftskostnader. Även om bankerna aviserat att de gärna vill öka sin utlåning till företagen, är dessa generellt försiktiga med att låna eftersom kraven på säkerheter är höga och ofta inkluderar ett eget betalningsansvar för företagaren. Härvidlag måste också ränteutvecklingen beaktas. Även om investeringarna kommer att öka i industrin, kan mindre företag i andra branscher hämmas av bankernas höga krav. Bristen på kompetent arbetskraft ställer också till problem för företagen. Den förbättrade konjunkturen har ännu inte fått konkurserna att minska synbart – det totala antalet konkurser under årets första tre månader är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

²⁹ Kronofogdemyndigheten, Dnr 801-35036-10/113

³⁰ Prop. 2010/11:31, utskottsbetänkande 2010/11:CU9

³¹ Regeringens direktiv Dir 2011:6

Det är därför sannolikt att Kronofogden under innevarande år kommer att möta en utveckling av fortsatt inflöde av företagargäldenärer på ungefär samma nivåer som tidigare. Frågan är när en mer markant nedgång är att vänta. I ett läge där tillväxten och lönsamheten för företagen successivt förbättras, kan vi förmodligen se en fortsatt neråtgående trend i ärendemängden - förmodligen även beträffande antalet nya gäldenärer.

3.2 Hushållens ekonomi

Hushållens ekonomi har varit god det senaste året. Den lågkonjunktur vi befunnit oss i har inte varit så ekonomiskt betungande för en stor majoritet av hushållen. Lägre skatt, förbättrade löner och minskade räntor är några av faktorerna som gynnat hushåll med regelbundna inkomster. Hushållen har dessutom fortfarande positiv en syn på den egna ekonomin.³²

3.2.1 Hushållens tillgångar och skulder

Hushållens syn på den egna ekonomin är alltså ljus. Konjunkturinstitutets konfidensindikator har visserligen minskat något de senaste månaderna, men från en hög nivå. Sett över en längre tid ser hushållen mer positivt till sin egen samt landets ekonomi. Indikatorn ligger också klart över det historiska genomsnittet.³³

Vad avser den egna ekonomin så finns det tecken på att sparandet kommer att öka det närmaste året. Höjda inlåningsräntor skapar större incitament till ökat sparande. Hushållens förmögenhet (finansiella tillgångar minus skulder) fjärde kvartalet år 2010 uppgick till 3 580 miljarder kronor. Jämfört med kvartalet innan är detta en ökning med 123 miljarder kronor. Hushållens skulder består mestadels av lån och uppgick fjärde kvartalet år 2010 till 2 725 miljarder kronor, en ökning med 41 miljarder jämfört med föregående kvartal.³⁴ Men även om sparandet ökar, visar uppgifter från Swedbank att drygt en tredjedel av alla vuxna svenskar saknar sparkapital, eller har som mest 10 000 kronor i buffert.³⁵

Enligt Riksbankens senaste rapport kommer hushållens skuldsättning fortsätta att öka i en takt som överstiger inkomstillväxten. I december förra året ökade utlåningen med 7,8 procent jämfört med ett år tidigare, vilket är betydligt mer än vad hushållens inkomster ökade. Samtidigt är det den lägsta ökningstakten sedan år 2001.³⁶ Bidragande orsaker till detta är de aviserade räntehöjningarna och Finansinspektionens råd om maximalt tillåten belåningsgrad vid bostadsköp.

Bostadspriserna pekar för närvarande inte mot någon sänkning. Orsaker till detta är att bostadsefterfrågan är hög tack vare en expansiv penningpolitik samt att bankerna inte haft några större problem att finansiera nyutlåning vilket leder till att även utbudet av lån hålls uppe. Ett varningens finger har dock höjts till de hushåll som tar nya lån, de så kallade marginalköparna, som påverkar priserna mest samtidigt som de i regel har högre belåning än genomsnittet både i förhållande till inkomst och tillgångar. Bostadssituationen har lett till att fler hyresrätter omvandlas till bostadsrätter, vilket i sin tur leder till att fler personer får ta höga lån för att finansiera sitt boende.

³² Konjunkturinstitutet, *Konjunkturbarometern Mars 2011*

³³ Konjunkturinstitutet, *Konjunkturbarometern Januari 2011*

³⁴ Statistiska Centralbyrån, *Sparbarometern*, 2011-02-17

³⁵ Swedbank. Rapport *Så sparar svenskarna*, Mars 2009

³⁶ Riksbanken. webb *Penningpolitikens rapport Februari 2011*

I Stockholmsområdet handlar det om cirka 30 000 lägenheter till ett värde om ca 30 miljarder kronor.³⁷

Historiskt sett borde efterfrågan på krediter dämpas successivt i och med pågående räntehöjningar, men faktorer som en lägre arbetslöshet kan påverka utgången. Slutligen bedömer Riksbanken att hushållens betalningsförmåga kommer att vara fortsatt god, framförallt för hushåll med två inkomsttagare, även om dessa oftast har större skulder. Ensamhushåll är mer utsatta för arbetslöshet, sjukdom eller ändrade familjeförhållanden.

3.2.2 Hushållens inkomster och utgifter

Jämför man januari i år med januari föregående år har de flesta hushåll mindre över i plånboken nu. Ränteläget innebär att hushåll med stora bolån betalar mer för sitt boende, samtidigt som priserna på exempelvis el, drivmedel, telefoni, mat, kläder och tidningar stiger.³⁸

Institutet för Privatekonomi hos Swedbank följer regelbundet hushållens ekonomi och hur den förändras. Den disponibla inkomsten räknas fram efter beaktande av faktorer såsom löner, pensioner, skatter, bidrag, hyror och andra inkomster och utgifter. Enligt deras beräkningar minskar den disponibla inkomsten i år för första gången på flera år. De som drabbas hårdast är barnfamiljer som bor i egen fastighet. Enligt deras typfamilj med två vuxna och två barn boende i småhus, minskar den disponibla inkomsten med över 2 000 kr i månaden.³⁹ Anledningen till detta härleder institutet till ränteökningarna som genomförts under året.

Ett annat typexempel är ett pensionärspar boende i hyreslägenhet, där den disponibla inkomsten minskar med 430 kronor. Trots genomförda skattesänkningar minskar alltså den disponibla inkomsten vilket tros bero på att inflationen är högre. För landets nära två miljoner pensionärer kommer det att bli försämringar igen år 2014. Nya prognoser från Pensionsmyndigheten visar att det kan komma att ta upp till tio år innan pensionerna är på ”rätt” nivå, dvs. utan att bromsen slår till i pensionssystemet.⁴⁰

Ensamstående föräldrar har under flera år haft en negativ ekonomisk utveckling och den tycks fortsätta i samma riktning. Det tycks främst bero på att de ekonomiska stöden i form av underhållsstöd och bostadsbidrag inte följer pris- och inkomstutvecklingen. Barnfamiljer i hyresrätt är det typhushåll som haft den mest gynnsamma ekonomiska utvecklingen de senaste åren. Höga löneökningar, införandet av maxtaxan i barnomsorgen samt senare års jobbskatteavdrag har bidragit till denna förbättring. I år blir det dock en mildare tillbakagång.⁴¹

Enligt SCB:s statistik för hushållens utgifter står boendet för en tredjedel av den disponibla inkomsten för ensamstående och ensamstående med barn. Sammanboende med barn lägger ungefär en fjärdedel av disponibel inkomst på boendet.⁴²

Det finns risker om låneutvecklingen fortsätter att öka i förhållande till löneutvecklingen. Orsakerna till varför man lånar har också förändrats under åren. När man tidigare lånade pengar för

³⁷ DN. webb. ”Större skuldberg med fler borätter”, 2011-02-08

³⁸ Swedbank, webb. Pressmeddelande: ”Den positiva trenden är bruten – mindre i plånboken för de flesta i år”, 2011-03-09

³⁹ ibid.

⁴⁰ E24. webb. ”Nytt dråpslag mot pensionärerna”, 2011-04-05

⁴¹ ibid.

⁴² Statistiska Centralbyrån, *Hushållens utgifter (HUT) 2007-2009*, 2010-12-08

köp av bostad, är det i dag mer vanligt att man lånar med buffert för att bekosta exempelvis renoveringar och konsumtionsvaror. Vidare är det marginalköparna som är mest utsatta för turbulens på bostadsmarknaden med sina högre lån i förhållande till tillgångar och löner. Barnfamiljer som bor i egen fastighet är den typkategori som påverkats mest det senaste året med kraftigt minskad disponibel inkomst. Likaså fortsätter den negativa ekonomiska utvecklingen för ensamstående med barn.

Kostnaderna för el har varit omtalade en längre tid. Enligt en ny EU-rapport betalar svenska hushåll dubbelt så mycket i elkostnader i jämförelse med EU-genomsnittet. Inte så konstigt kanske om man beaktar att vi förbrukar 158 procent mer el än genomsnittet i EU.⁴³ Svenskarna lägger cirka 3 procent av sin lön på elkonsumention. Enligt SCB steg konsumtionsutgifterna för el med 7,1 procent och fjärrvärmeanvändningen med dryga 12 procent under december år 2010.⁴⁴ Detta i kombination med den mycket höga elkonsumention kan få stora effekter på sikt om utvecklingen fortsätter i samma riktning. Priserna på bensin och olja stiger i en långsiktig trend (se under avsnitt 3.1.1 ovan) vilket även påverkar hushållens ekonomi.

3.2.3 Arbetsmarknad och sysselsättning

Konjunkturinstitutets prognos är att arbetslösheten successivt kommer att sjunka till 6 procent av arbetskraften år 2015.⁴⁵ Regeringen tror å sin sida att arbetslösheten kommer vara nere på rekordlåga 5 procent samma år. Oavsett den exakta nivån innebär det i praktiken att väldigt många nya arbetstillfällen måste skapas. För att uppnå detta bör lönerna, enligt regeringen, inte öka med mer än 3,5 procent mellan åren 2011-2015.⁴⁶ Det konstateras allmänt att en minskad arbetslöshet bland annat kan skapas genom att småföretagen växer. Men en intressant iakttagelse i sammanhanget är resultatet från rapporten *Global Entrepreneurship Monitor* som fastslår att 75 procent av alla svenska företag drivs av företagarna själva, dvs. utan anställda.⁴⁷

Vad gäller antalet arbetslösa bland unga vuxna upp till 25 år fanns det enligt SCB ingen säkerställd förändring av antalet.⁴⁸ Förra året var 479 000 ungdomar sysselsatta. Bland dessa hade andelen med visstidsanställning ökat med cirka 9,5 procent. Arbetslösheten motsvarar ungefär 25 procent av arbetskraften bland ungdomarna, varav en tredjedel är långtidsarbetslösa.⁴⁹

Dagens ungdomar har även andra faktorer att brottas med. Konkurrensen på arbetsmarknaden kommer vara extra hård för nyexaminerade studenter de närmaste åren. 90-talisterna omfattar väldigt stora barnkullar. Detta i kombination med att många 40-talister ännu inte gått i pension leder till en topp av konkurrens på arbetsmarknaden. Om några år kommer situationen vara den omvända vilket kommer leda till brist på arbetskraft inom vissa sektorer.

3.2.4 Konsekvenser

Med utgångspunkt i det faktum att flertalet hushåll klarat den gångna lågkonjunkturen med god marginal, får vi se vad som kan komma att hända de närmast kommande åren då marginalerna väntas minska. Under pågående finanskris och den lågkonjunktur som följde därpå, befarades en påtaglig ökning av nya gäldenärer till Kronofogden. Denna farhåga infriades inte. Visserligen

⁴³ Energimarknadsinspektionen. webb. "Ny EU-rapport om elkostnader", 2011-02-04

⁴⁴ Statistiska Centralbyrån, *BNP Kvartal, 2010:4*.

⁴⁵ Konjunkturinstitutet, "Högsta sysselsättningen på 20 år", 2011-03-31

⁴⁶ Finansdepartementet, "Det ekonomiska läget" 2011-03-03

⁴⁷ Ekonomifakta. webb. "Många företag men få företagare", januari 2011

⁴⁸ Statistiska Centralbyrån, webb. *Arbetskraftsundersökningarna (AKU), 2010*.

⁴⁹ Ibid.

ökade antalet pågående gäldenärer (fysiska personer) mellan åren 2008 och 2009 med i runda tal 10 000, och den nästan decennielånga trenden med ett successivt sjunkande gäldenärsantal blev därmed bruten, men ökningen blev ändå långt under den befarade nivån. Facit för föregående år visar en ökning med drygt 1 300 för samma gäldenärskategori.⁵⁰ Hushållens motståndskraft bars förvisso upp av faktorer som låga räntor, stigande bostadspriser och lägre inkomstskatter, men också genom ett mer utbrett privat sparande. För de hushåll som redan före lågkonjunkturen hade det tuffare i ekonomiskt avseende bidrog denna till ett försämrat läge. Ensamhushåll med hemmavarande barn var och är fortfarande ekonomiskt utsatta, och är därmed betydligt mer konjunktur känsliga än övriga.

De faktorer som gynnat hushållen kommer nu att förändras. Det femte jobbskatteavdraget kommer enligt regeringen att genomföras först vid kommande årsskifte. Ränteutvecklingen tog en ny vändning och räntorna började stiga under senhösten i fjol. Detta medför bland annat att den disponibla inkomsten nu minskar för hushållen, särskilt för dem som har lån på sina bostäder. Hushållens utgifter ökar successivt, främst för boende, livsmedel, drivmedel och el. Till detta ska läggas den historiskt höga skuldsättningsnivån hos hushållen. Utlåningen till hushållen är nu betydligt större än den är till företagen, något Finansinspektionen kunde konstatera redan i december år 2009. Mot detta står en ökad tillgång på arbetstillfällen och ett fortsatt högt privat sparande.

Av erfarenhet vet vi att det inte finns något entydigt samband mellan konjunkturen och tillflödet av nya gäldenärer. Ekonomiskt gynnsammare tider med fler personer i arbete kan dock förmodas bromsa tillflödet och kanske även få det att minska. I detta sammanhang bör man betänka att Sverige har en mycket hög ungdomsarbetslöshet. Unga vuxna är den åldersgrupp som ökar bland gäldenärerna, och det kan därför ta längre tid innan vi ser en minskning där. När det gäller inflödet av ärenden i den summariska processen vet vi att dessa ökat i sämre tider, men antalet har å andra sidan inte minskat under bättre konjunkturer. Det troliga är att antalet betalningsföreläggande kommer att ligga kvar på dagens nivåer, eller något lägre under de kommande två åren.

---

⁵⁰ Kronofogdemyndigheten, PLEX. Statistik avseende pågående gäldenärer, fysiska personer ej näringsidkare, perioden december 2008, 2009 och 2010.

4. Bolån och ränteutveckling – en fördjupning

Sedan finanskrisen år 2008 har det talats mycket om vad som kommer att hända med prisutvecklingen på bostäder och hushållens förmåga att klara kostnaderna för stigande boräntor. Statens bostadskreditnämnd (BKN) har sedan 2009 varnat för ett generellt prisras med uppemot 20 procent. Det har stundtals varnats för en annalkande bubbla på bostadsmarknaden eftersom bostäderna anses vara kraftigt övervärderade. Oron för om hushållen ska klara sina ökade räntekostnader fick Finansinspektionen att 2010 driva igenom ett s.k. bolånetak om maximalt 85 procents belåning av bostadens marknadsvärde. En belåning överstigande 85 procent ansågs inte vara sund, främst med tanke på att nya bolåntagare inte sällan hade en belåningsgrad på överstigande 90 procent. Denna grupp ansågs vara särskilt utsatta för räntehöjningar och prisfall på marknaden. Enligt Mäklarsamfundet har bolånetaket redan fått viss effekt på marknaden. Det är färre som får lån idag och bestämmelserna om maximalt 85 procents belåningsgrad har bidragit till detta.⁵¹

I år har diskussionerna fortsatt och BKN vidhåller att ett prisras på 20 procent är att räkna med. Dessutom anser BKN att vi de facto redan har en bubbla på bostadsmarknaden.⁵² Riksbanken tror dock inte på någon bostadsbubbla⁵³ och flera experter, bland andra professorn i fastighetsekonomi Hans Lind, delar inte heller BKN:s bedömning. Varför Sverige hittills har förskonats från ett prisfall sägs bero dels på det låga bostadsbyggandet, dels på Riksbankens krishantering.

4.1 Ränteutvecklingen

Boräntorna har det senaste året betecknats som historiskt låga, men börjar nu komma upp i mer normala nivåer. I slutet av år 2009 och i början på år 2010 låg räntorna som lägst. En rörlig boränta med löptid på tre månader ligger idag på cirka 3,75 procent. En bunden ränta med en bindningstid på tre år ligger f.n. på cirka 4,73 procent. Sedan hösten förra året har bankernas räntehöjningar duggat tätt. För drygt ett år sedan låg den rörliga tremånadersräntan på 1,30 procent och en bunden treårsränta gick att få till cirka 3 procent. I takt med den ekonomiska återhämtningen i Sverige förväntas också räntorna stiga. Vad boräntorna ligger på om ett års tid råder det delade meningar om. Men med stigande reporänta kommer vi också att se stigande boräntor. Nordea gör bedömningen att den rörliga tremånadersräntan ligger på 4,30 om ett år och 5,20 år 2013.⁵⁴ SBAB har en likartad prognos.⁵⁵ Framför allt är det räntor med korta löptider som anses stiga mest. Ett generellt råd från bankernas sida är att bolåntagarna bör binda sina räntor, vilket också hushållen har hörsammat. Men, för drygt ett år sedan konstaterade SBAB, att 90 procent av deras kunder valde en rörlig ränta med tre månaders bindningstid.⁵⁶

4.2 Hushållens förmåga att klara sina räntekostnader

Hushållens höga skuldsättningsgrad oroar inte bara BKN utan har också fått uppmärksamhet bland politiker. Det är inte hållbart i längden att utlåningen till hushållen ökar snabbare än vad deras inkomster gör, anser en del politiska företrädare.⁵⁷ I debatten har olika krav på åtgärder lanserats, bland annat borde hushållen tvingas att amortera och ränteavdraget borde sänkas; allt

⁵¹ E24. webb. ”Stilla bopriser i vår” 2011-03-22 (Mäklarsamfundets analysansvarige kommenterar bostadspriserna).

⁵² Statens Bostadskreditnämnd. *Marknadsrapport Feb 2011*

⁵³ E24. ”Riksbanken ser ingen bostadsbubbla”, 2011-01-20

⁵⁴ Nordea. *Boränteprognos 2011-02-23*

⁵⁵ SBAB. *Ränteprognos 2011-02-23*

⁵⁶ Privata affärer. webb. ”Rörliga lån kvar på rekordnivå”, 2010-02-01

⁵⁷ DN. ”Analytiker varnar för bostadsbubbla”, 2011-02-23

för att göra det olönsamt att ha stora lån och därmed minska riskerna. För att komma tillrätta med den höga skuldsättningsgraden presenterade finansmarknadsminister Peter Norman i januari i år förslag på åtgärder som kan realiserar om hushållen fortsätter att belåna sig och bostadspri- serna inte dämpas. Exempel på tänkbara åtgärder är att ta bort ränteavdragen för konsumtions- lån, införa amorteringskrav på bolån och förändra reglerna om skatteuppskov vid bostadsförsälj- ningar.⁵⁸ Bankföreningen menar å sin sida att den svenska bostadsmarknaden fungerar väl och bankerna har en sund kreditgivning. Däremot rekommenderar Bankföreningen att hushållen amorterar på den del av bolånet som överstiger 75 procent av marknadsvärdet.⁵⁹

Ett mått som används för att mäta hushållens sårbarhet är att sätta skulderna i relation till dispo- nibel inkomst. BKN menar att hushållen nu nått sin högsta sårbarhetsnivå hittills. Skulderna upp- gick under år 2010 till 156 procent av de disponibla inkomsterna jämför med år 1990, då siffran var 116 procent.⁶⁰ Enligt BKN ligger den genomsnittliga belåningsgraden på 46 procent av bo- stadens värde. Satt i relation till fastighetskrisen år 1990 är det en ökning med 15 procent. Det finns inga tecken på att hushållen generellt börjar få problem att klara sina bolån som en conse- kvens av stigande räntekostnader. Det som tidigare har framhållits som dämpande faktorer härför gäller alltjämt fortfarande, bland annat ett ökat sparande hos hushållen samt en fortsatt stabil bostadsmarknad. Så länge vi inte kan se några större prisförändringar på marknaden och hushål- len fortsätter att bygga på sitt sparande, kommer majoriteten bolåntagare att vara i ekonomisk balans. Men det som är bekymmersamt är hushållens tendens att i ökade omfattning konsumera på kredit. Ett sådant beteende är i alla avseenden en riskfaktor.

4.3 Konsekvenser för Kronofogden

Med det tidiga 1990-talets fastighetskris i minnet är det givet att Kronofogden intresserar sig för vad en presumtiv motsvarighet skulle innebär i form av ökad ärendemängd och dito nya gäldenä- rer. I ett sådant perspektiv är det intressant att se vilka faktorer som talar för respektive emot att effekterna av de stigande boräntorna kommer att få konsekvenser för Kronofogden.

Faktorer som talar för

- Brantare räntebana än beräknat. Reporäntan 2 – 2,5 procent vid årets slut.
- Bankerna förväntas höja boräntor efter varje höjning av styrräntan.
- Spekulation om en kommande eller redan pågående bostadsbubbla.
- Fortsatt hög privatkonsumtion på kredit.

Faktorer som talar emot

- Positiv ekonomisk utveckling i Sverige.
- Successivt bättre på arbetsmarknaden.
- Fler hushåll har redan bundit sina boräntor.
- Det finns ett generellt utbrett sparande bland hushållen.
- Fortsatt stabil bostadsmarknad.

4.3.1 Vad händer på kort respektive lång sikt?

På kort sikt (1 år) är det inte troligt att Kronofogden kommer att få fler nya gäldenärer och fler försäljningsärenden på grund av stigande boräntor. Bostadsmarknaden är fortsatt stabil, syssel-

⁵⁸ E24. ”Peter Normans finansmarknadspolitiska åtgärder”, 2011-01-20

⁵⁹ Svenska Bankföreningen. ”Hushållen bör amortera på bolånen”, 2010-12-22

⁶⁰ E24. ”Bostadsbubbla kommer att svida”, 2010-02-23

sättningen ökar och många hushåll har bundit eller planerar att binda sina räntor. Räntorna är på väg att hamna på en historiskt normal nivå (6-7 procent). En bidragande faktor som dämpar konsekvenserna av ränteutvecklingen är hushållens höga sparande. Få hushåll tar dessutom och belånar bostaden för annan konsumtion. Enligt Demoskop's undersökning i mars var det 6 av 100 hushåll som hade belånat sin bostad för annan konsumtion.⁶¹ När Synovate gjorde en liknande undersökning i januari i år var resultatet 10 procent.⁶²

På längre sikt (2-3 år) kan det hända saker som sammantaget påverkar prisutvecklingen på bostäder negativt. Om räntorna fortsätter att stiga i den takt som vi ser nu (vilket i sig är troligt i en högkonjunktur) kan det bli bekymmersamt för nya låntagare eller för dem som behöver lägga om sina befintliga lån till en betydligt högre räntesats. Hushållens benägenhet att successivt öka sin privata konsumtion på kredit har hittills inte mattats av. De hushåll som utöver sina bolån även behöver betala på stora konsumtionslån ligger särskilt i riskzonen. Med ett eventuellt prisras följer också ett tuffare agerande från bankernas sida i syfte att rädda panterna på de fastigheter som är högt belånade. I ett sådant läge kommer Kronofogden sannolikt att få fler exekutiva försäljningsärenden. Det som kan stävja utvecklingen är att arbetslösheten minskar vilket är troligt (enligt finansdepartementet förväntas den ligga strax under 6 procent 2014). Det kan här nämnas att EU-kommissionen vill reglera bolånemarknaden i Europa, som ett sätt att stävja vidlyftig och oansvarig utlåning. Kraven på bankerna måste bli strängare och mer information ska ges till låntagarna, anser kommissionen.⁶³ I vad mån denna reglering får några konsekvenser i den närmaste framtiden återstår att se.

Regionalt kan utvecklingen av bostadspriserna och tillgången på arbetstillfällen vara av betydelse på både lång och kort sikt. Orter med fortsatt hög arbetslöshet och fallande bostadspriser kommer att drabbas hårdare.

Den prognostiserade ränteutvecklingen kommer som enskild företeelse inte att få några allvarliga konsekvenser för hushållen och därför inte heller för Kronofogden. Men i kombination med andra faktorer, som kraftigt äventyrar hushållens förmåga att behålla den privatekonomiska balansen, kommer stigande räntor att påskynda en bekymmersam utveckling. En riskgrupp i detta sammanhang är de som är helt nya på bostadsmarknaden, företrädesvis unga vuxna i storstäder. Ett kännetecknande drag hos denna grupp är mycket hög belåningsgrad och stora lån. I vad mån det nya bolånetaket har haft någon effekt i detta avseende är svårt att säga. En oro, som lyftes fram i samband med att Finansinspektionen lanserade sin idé om ett maxtak för belåningen, var att bostadsköpare som saknar eget kapital till insatsen istället lånar pengar till topplånet på den alternativa lånemarknaden till sämre villkor och högre räntor. Om denna farhåga är befogad återstår att se.

Det finns idag ingenting i ärendestatistiken som antyder att bankerna i ökande utsträckning lämnar in ärenden avseende uppsagda bostadslån kopplat till en pantförskrivning. Under år 2010 tog Kronofogden emot 3 157 ärenden avseende betalningsfastställelse i pant (BFA-mål) i den summariska processen. Det är något färre än året innan, men betydligt fler än år 2007 (1 904 BFA-mål). Sett i ett historiskt perspektiv är dock antalet inkomna BFA-mål mycket få i jämförelse med 1990-talet då ärendevolymer var avsevärt högre.

⁶¹ Privata affärer. webb "Färre lånar på bostaden". 2011-03-14

⁶² Dagens Nyheter, Ekonomi. webb. "Få tar extra bolån för konsumtion", 2011-01-27

⁶³ Dagens nyheter. webb. "EU vill strama åt bolånemarknad", 2011-03-31

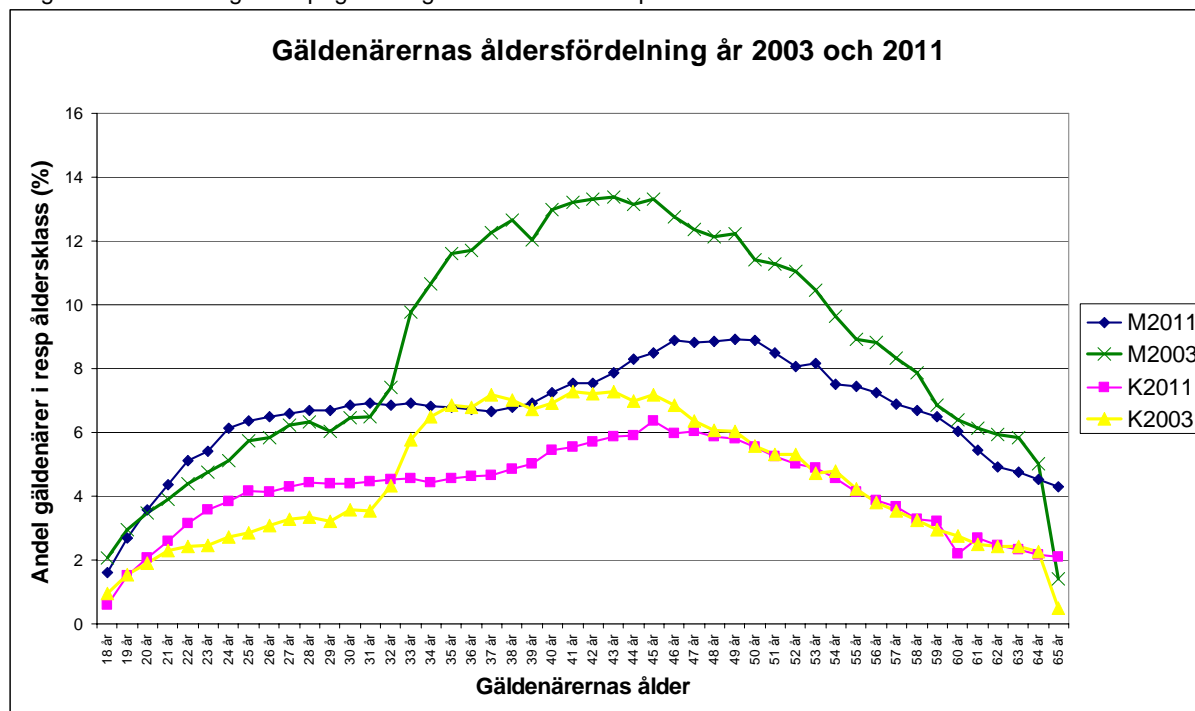
5. Gälldenärerna i samhället

I den förra omvärldsrapporten presenterades en första del av resultatet beträffande en djupare analys av gälldenärerna i samhället. Syftet var då, och är fortfarande att beskriva hur gälldenärerna fördelar sig demografiskt i geografin. Med utgångspunkt från olika data från landets 290 kommuner kan vi komma sanningen något närmare när det gäller att förklara spridningen av gälldenärerna, de likheter och skillnader som finns mellan olika kommuner samt eventuella avvikelser från den övergripande bilden i riket. Denna gång tittar vi inledningsvis på hur fördelningen ser ut i de olika åldersklasserna och därefter om det skiljer sig mellan män respektive kvinnor. Precis som tidigare bygger det statistiska underlaget på gälldenärer i arbetsför ålder, dvs. 18-65 år.

5.1 Fördelning av gälldenärer per ålder och kön i riket

Som utgångspunkt kan vi titta på hur gälldenärerna fördelar sig över åldergrupperna. I detta fall jämför vi statistik från år 2003 med aktuell statistik för år 2011, för att se om det är någon skillnad. I diagrammet nedan ser vi hur män respektive kvinnor fördelar sig över de olika åldersklasserna.

Diagram 2. Fördelningen av pågående gälldenärer 18-65 år per åldersklass och kön 2003 och 2011

Källa: Kronofogden

Diagrammet ovan visar som vi ser det tre intressanta företeelser:

1. En jämnare fördelning av gälldenärerna i de olika åldersgrupperna

Som framgår av diagrammet är proportionerna mellan åldersklasserna likartad för gälldenärerna avseende män och kvinnor åren 2003 och 2011. Emellertid har den stora mängden av gälldenärer, dvs. de högsta topparna förskjutits åt höger i diagrammet. En tänkbar förklaring till detta är att den stora puckeln av gälldenärer

rer förmodligen till stor del utgörs av samma personer. De har m.a.o. legat kvar i registret, och en del av deras skuldsättning härstammar sannolikt från 1990-talet, möjligtvis som en konsekvens av lågkonjunkturen i början av decenniet. Om det förhåller sig på detta sätt kommer denna grupp så småningom att minska ytterligare och helt ebba ut, bland annat genom preskription, skuldsanering eller att de avlider. Detta kan betyda att fördelningen mellan åldersgrupper sannolikt kommer att vara mycket jämnare i framtiden.

2. En snabbare ökningstakt för yngre gäldenärer

Av diagrammet framgår också att det nu går fortare att komma upp i en högre procentuell andel gäldenärer än vad 2003-års statistik visar. För att komma över en procentuell andel gäldenärer om 4 procent tog det fyra år för män och femton år för kvinnor år 2003. Statistiken för år 2011 visar att det nu tar tre år för män och sju år för kvinnor att komma i en nivå då gäldenärsandelen planar ut, dvs. vid en andel av 6 procent för män och fyra procent för kvinnor. Idag accelererar antalet gäldenärer snabbt upp till 26 år och ligger därefter stilla i cirka tio år. Sedan ökar de igen i 38-årsåldern. Denna utveckling av snabbare ökningstakt bland yngre gäldenärer är mycket intressant och visar på en förändring, som förmodligen speglar utvecklingen av kreditsamhället och de attityder och beteenden som utvecklats analogt med detta.

3. En utjämning mellan könen

Av diagrammet ser vi tydligt att andelen män var betydligt större än kvinnor i statistiken för år 2003 i jämförelse med år 2011. Om vi utgår från resonemanget att det kommer att bli en jämnare fördelning av gäldenärer i de olika åldersgrupperna, ser vi att det skiljer cirka 2 procent mellan andelen män och andelen kvinnor (2011), mot en 3 till 5-procentig skillnad år 2003. Sannolikt kommer vi att se en utveckling som går mot ett mer utjämnat förhållande mellan manliga respektive kvinnliga gäldenärer.

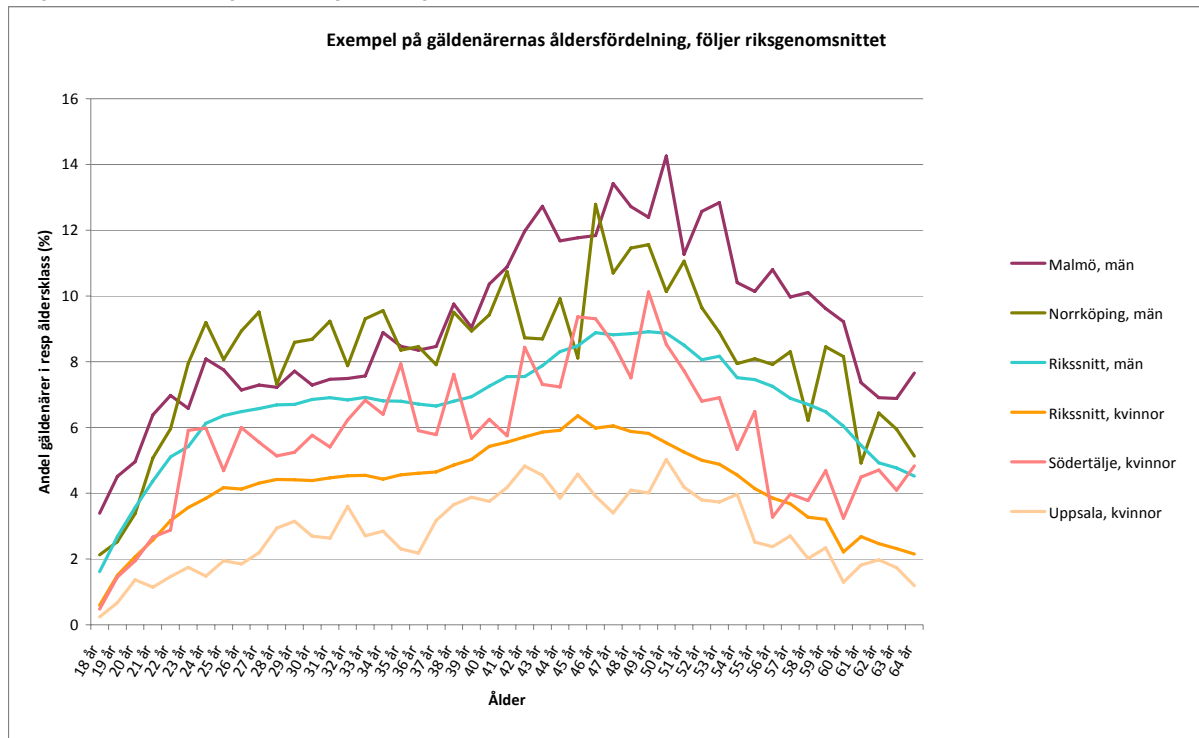
5.2 Fördelning av gäldenärer per ålder i kommunerna

Om vi jämför åldersfördelningen i enskilda kommuner med genomsnittsfördelningen för landet är variationen stor. I vissa kommuner är dock fördelningen mer lik snittet för riket, med en tydlig ”puckel” för 42-56-åringarna. (f. 1955-1969). Exempel på kommuner som följer strukturen för genomsnittskurvan - även om gäldenärsandelarna överstiger eller understiger rikssnittet - är Malmö, Norrköping, Södertälje och Uppsala; alltså större kommuner i Sverige. Se diagram 3, s. 18.

Det finns naturligtvis också kommuner som avviker kraftigt från genomsnittskurvan i den meningen att ”puckeln” med gäldenärer 42-56 år, födda 1955-1969 saknas. Exempel på sådana kommuner är Trollhättan, Värnamo, Piteå, Uddevalla, Falun och Sandviken.

Rent generellt verkar det alltså vara så att ju större kommunen är, desto större samstämmighet med genomsnittsfördelningen för riket. Undantag finns förstås, till exempel Västerås och Eskilstuna som båda är stora kommuner (runt 100 000 inv.) men vars kurvor inte har den karaktäristiska ”puckeln” av gäldenärer.

Diagram 3. Fördelningen av pågående gäldenärer 18-65 år avs. kvinnor och män 2011

Källa: Kronofogden

5.3 Fördelning av gäldenärer per kön i kommunerna

Förhållandet mellan andelen kvinnliga och manliga gäldenärer kan uttryckas i procent, dvs. andelen kvinnor respektive andelen män. En procentsats om 50 indikerar lika många kvinnor som män. Den riksgemensamma procentsatsen är 62 procent män och 38 procent kvinnor. Hur ser då förhållandet ut i kommunerna? Om vi tittar på landets 290 kommuner har 219 av dessa en andel kvinnliga gäldenärer som överstiger procentsatsen för riket. Den högsta andelen kvinnliga gäldenärer har Forshaga kommun (Värmland) där ungefär hälften av gäldenärerna är kvinnor. I 145 kommuner som har ett invånarantal över 15 200 ligger 110 av dessa över riksgenomsnittet. I kommuner med stort antal invånare över 100 000 har tio av tretton en lägre andel kvinnliga gäldenärer än riksgenomsnittet. Stockholm, Göteborg och Malmö ligger under 38 procent och har alltså samtliga en förhållandevis lägre andel kvinnliga gäldenärer.

5.3.1 Förändringar mellan 2009 och 2010

Statistiken visar att bland kvinnorna har gäldenärsandelen ökat i 155 kommuner mellan åren 2009 och 2010. Under samma period har andelen kvinnliga gäldenärer minskat i 135 kommuner. De procentuellt sett största förändringarna noteras i mindre kommuner, där enstaka fall kan ge stort procentuellt utfall. Bland männen har gäldenärsandelen ökat i 84 kommuner och minskat i hela 206 stycken. Stora ökningar bland män noteras i bland annat Sundbyberg, Uppsala, Linköping och Norrköping. Bland de större kommunerna noterades störst minskning av manliga gäldenärer i Lidköping.

5.3.2 Kommuner med hög respektive låg andel per kön

I följande fördjupningsdel har vi valt att studera kommuner med fler än 15 200 invånare, vilket är medianvärdet för antalet invånare i Sveriges kommuner. Orsaken är att ju mindre befolkning en kommun har, desto större är risken att sifferserierna blir spretiga och andelarna missvisande.

Kommuner med fler än 15 200 invånare omfattar sammanlagt närmare åtta miljoner invånare. För att spetsa till urvalet ytterligare har de 25 kommuner med högst respektive lägst andel gäldenärer vaskats fram. Syftet är att försöka se tendenser och samband som kan kopplas ihop med en kommuns gäldenärsandel.

De indikatorer som använts i denna studie är; *medelinkomsten, andelen ej förvärvsarbetande, andelen barn (0-17 år) som bor hos båda föräldrarna, andelen barn (0-17 år) som bor enbart hos modern, andelen invånare med eftergymnasial utbildning, andelen utrikes födda, ohälsotalet,⁶⁴ ekonomiskt bistånd i kommunen räknat i kronor per invånare, samt insatser för missbruk i kommunen räknat i kronor per invånare.* Statistiken har hämtats från Statistiska Centralbyrån, Sveriges Kommuner och Landsting samt ur Kronofogdens uppföljningssystem.

Tabell 2. Kommuner med >15 200 inv. med hög resp. låg andel gäldenärer avsv. kvinnor och män. Andelen gäldenärer i riket 18-65 år är 4,18 % för kvinnor och 6,61 % för män.

Kommuner med hög gäldenärsandel bland både män och kvinnor (17 st.)	Andel gäld kv. > 5,6 % Andel gäld män > 7,9 %	Vara, Trelleborg, Timrå, Tierp, Södertälje, Söderhamn, Sjöbo, Nynäshamn, Ludvika, Landskrona, Köping, Kristinehamn, Kramfors, Klippan, Flen, Eskilstuna, Burlöv.
Kommuner med hög andel kvinnliga gäldenärer (8 st.)	Andel gäld kv. > 5,6 % Andel gäld män < 7,9 %	Säffle, Strängnäs, Ljusdal, Hedemora, Hallsberg, Finspång, Eslöv, Avesta.
Kommuner med hög andel manliga gäldenärer (8 st.)	Andel gäld män > 7,9 % Andel gäld kv. < 5,6 %	Sundbyberg, Sollefteå, Sigtuna, Norrköping, Malmö, Katrineholm, Haninge, Botkyrka.
Kommuner med låg andel gäldenärer bland både män och kvinnor (20 st.)	Andel gäld kv. < 3,1 % Andel gäld män < 4,6 %	Österåker, Älmhult, Växjö, Vellinge, Varberg, Vallentuna, Umeå, Täby, Sollentuna, Skellefteå, Nacka, Lund, Lomma, Lidingö, Lerum, Kungälv, Kungsbacka, Härryda, Ekerö, Danderyd.
Kommuner med låg andel kvinnliga gäldenärer (5 st.)	Andel gäld kv. < 3,1 % Andel gäld män > 4,6 %	Värmdö, Uppsala, Stenungsund, Solna, Linköping
Kommuner med låg andel manliga gäldenärer (5 st.)	Andel gäld män < 4,6 % Andel gäld kv. > 3,1 %	Svedala, Skövde, Lidköping, Kävlinge, Kiruna.

Källa: Kronofogden

I det urval bland kommunerna med fler än 15 200 invånare och med högst respektive lägst andel gäldenärer var 17 stycken sådana som har hög gäldenärsandel bland både män och kvinnor. Vidare var åtta kommuner unika avseende hög andel kvinnliga gäldenärer, och åtta stycken var unika avseende hög andel manliga gäldenärer. Bland kommuner med låg andel kvinnliga respektive manliga gäldenärer var 20 stycken gemensamma. Det finns också några kommuner som har låg andel antingen kvinnliga eller manliga gäldenärer. Se tabell 2.

5.3.3 Gemensamma nämnare och samband

Kommunerna i urvalet med högre andel gäldenärer har några gemensamma nämnare, där man kan se avvikelser från kommunerna med låg andel gäldenärer. Generellt sett gäller att:

⁶⁴ Ohälsotalet grundar sig på antalet dagar med ersättning från Försäkringskassan under 12 månader.

- Medelinkomsten är lägre.
- Andelen förvärvsarbete är lägre.
- Andelen barn (0-17 år) där barn bor med båda föräldrarna är lägre.
- Ohälsan är mer utbredd.

Det finns emellertid enskilda avvikelser bland kommunerna från dessa korrelationer, men i huvudsak stämmer sambanden.

Tydligast är sambandet mellan medelinkomst och andel gäldenärer. 19 av 25 kommuner i undersökningen med högst andel gäldenärer har en medelinkomst under medianen. Omvänt gäller att 20 av 25 kommuner med minst andel gäldenärer har en medelinkomst som ligger i det övre spannet.

Om vi tittar på de åtta kommuner med hög gäldenärsandel avseende kvinnor och jämför dessa med samma antal kommuner där männen har en hög andel, finns det ganska få skillnader. En skillnad är dock att medelinkomsten för kvinnor är lägre än männen, och i kommuner med störst andel manliga gäldenärer är det mer vanligt förekommande att barnet bor enbart hos modern.

En majoritet av kommunerna med mest manliga respektive kvinnliga gäldenärer är sådana som betalar ut mer än medianvärdet i ekonomiskt bistånd per invånare och som har kostnader för missbruksvård över medianvärdet. Som vi kunde se i föregående rapport finns det inget tydligt samband mellan andelen utrikes födda och andelen gäldenärer i kommunerna.

Det finns slutligen inget samband mellan andelen kommuninvånare med eftergymnasial utbildning och andelen gäldenärer i kommunen. Detta gäller för både män och kvinnor.